

Nr 156

*Utlåtande i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder
i syfte att främja anlitandet av mindre företag vid den
offentliga upphandlingen.*

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Stefanson* och *Kaijser* (I: 455) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 534), har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att en utredning tillsättes med uppgift att undersöka möjligheterna att komplettera den nuvarande ordningen vid offentlig upphandling med erforderlig upplysningsverksamhet m. m. i syfte att bereda större möjligheter för mindre företag att komma i fråga vid den offentliga upphandlingen.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet hänvisa till motionen II: 534.

Över förevarande motioner har, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, utlåtande avgivits av *statens sakrevision*, som anfört följande.

Enligt motionärernas uppfattning äro de mindre företagens intressen för närvarande icke tillgodosedda i sådan utsträckning, att likvärdiga möjligheter kunna anses föreligga för företag av olika storlek att komma i fråga som leverantörer vid offentlig upphandling. Som särskilda orsaker härtill har angivits, att de upphandlande myndigheterna icke äga tillräcklig kännedom om de mindre företagen och att dessa å sin sida icke äro förtrogna med de formaliteter, som måste iakttagas i samband med offentlig upphandling.

Motionärerna föreslår därför, att en utredning tillsättes med uppdrag att undersöka, huruvida det är möjligt att komplettera de nuvarande formerna för offentlig upphandling med sådana anordningar, att mindre företag beredas större möjligheter än vad nu är fallet att delta i anbudsgivningen och erhålla beställningar. Den önskade kompletteringen anses böra komma till stånd genom ökad upplysningsverksamhet och eventuellt genom inrättandet av ett administrativt samordnande organ. Som exempel på ett sådant organ nämnes den i U.S.A. verkande federala organisationen Small Business Administration.

Den statliga upphandlingsverksamheten regleras genom 1952 års upphandlingskungörelse (SFS nr 496), vilken förutsätter att affärsmässiga principer skola tillämpas vid statlig upphandling. Av de regler om anbudsinfordran, som äro angivna i 7 § nämnda kungörelse, följer, att anbud skola infor dras på sådant sätt, att statens intresse att erhålla bästa möjliga anbud tillgodoses. Vidare stadgas i 15 §, att det anbud skall antagas, vilket med

beaktande av samtliga omständigheter är att anse som det för staten förmånligaste. För att förverkliga syftet med dessa bestämmelser är det erforderligt, att de upphandlande myndigheterna noga följa marknadsutvecklingen. Detta sker också på sedvanligt sätt med hjälp av marknadsundersökningar, leverantörsförteckningar, publikationer m. m. Då därtill kommer, att varje företag har en självklar rätt att genom egna initiativ hålla myndigheterna underrättade om sina leveransmöjligheter och att få dessa initiativ beaktade, synas de bestämmelser, som reglerar den statliga upphandlingsverksamheten, vara väl ägnade att möjliggöra för intresserade leverantörer att inom ramen för sina kvalifikationer få deltaga i konkurrensen och erhålla beställningar. Samtidigt lägga upphandlingskungörelsens bestämmelser hinder i vägen för den myndighet, som vill placera en beställning hos viss leverantör — stor eller liten — utan att dennes anbud är det för staten förmånligaste med beaktande icke enbart av priset utan även av alla övriga aktuella omständigheter.

Vid de underhandsförfrågningar i ärendet, som sakrevisionen gjort hos ett större antal myndigheter, samt vid den upphandlingsgranskning, som sakrevisionen fortlöpande utför, ha heller inga omständigheter framkommit, vilka tyda på att företag skulle förekomma såsom leverantörer i en av rådande konkurrensförhållanden icke motiverad omfattning. Det ligger i sakens natur, att en viss faktisk dominans inom många områden måste föreligga för företag med större kapacitet. Så är exempelvis fallet när det rör sig om sådana större, ofta mycket komplicerade leveranser till försvaret, vilka kräva särskilt anpassad maskinell utrustning och specialutbildad personal. Behovet av långtgående garantiklausuler liksom andra faktiska förhållanden, vilka förutsätta en väl utvecklad ekonomisk stabilitet hos leverantören, ha naturligen även en sådan effekt. Valet av leverantör företages emellertid utifrån sådana affärsmässiga synpunkter, som upphandlingskungörelsen förutsätter, och likvärdiga konkurrensmöjligheter föreligga sålunda.

I detta sammanhang bör särskilt framhållas, att företag, vilkas konkurrenskraft icke är tillräcklig för tävlan om större leveranser, i betydande utsträckning engageras i statliga leveranser genom att uppträda som underleverantörer. Från flera myndigheter med mera omfattande upphandlingsverksamhet har sålunda under hand inhämtats, att underleverantörer normalt förekomma vid olika slag av större leveranser, särskilt när det gäller produkter av mera komplicerad natur. Att det i icke obetydlig omfattning räknas med underleverantörer belyses också därutav, att det i de allmänna leveransbestämmelser, vilka tillämpas vid försäljning till statsverket av beställningsvaror, ansetts behövt att regleras vissa kontraktsförhållanden med hänsyn till förekomsten av leverantörer av detta slag.

Det är enligt sakrevisionens mening självklart, att den offentliga upphandlingsverksamheten skall vara utformad efter regler, som göra det möjligt för intresserade leverantörer att på lika villkor tävla om leveranser till offentliga myndigheter. Som framgår av det ovan anförda har sakrevisionen också den uppfattningen, att de bestämmelser, som på statlig sida reglerar upphandlingsverksamheten, äro väl lämpade att fylla en sådan funktion. En komplettering av nu tillämpade upphandlingsformer med de av motionärerna föreslagna åtgärderna synes enligt sakrevisionens uppfattning beträffande den statliga upphandlingsverksamheten icke vara motiverad.

Utskottet. I de föreliggande motionerna framförs den uppfattningen, att mindre företag på grund av olika omständigheter skulle ha svårt att hävda sig i konkurrens med större företag i samband med statliga upphandlingar. Motionärerna förordar därför en undersökning av möjligheterna att komplettera nuvarande former för offentlig upphandling genom ökad upplysningsverksamhet m. m. »i syfte att erbjuda alla företagstyper likvärdiga möjligheter att deltaga i anbudsgivningar och erhålla beställningar».

Utskottet vill erinra om att redan upphandlingskungörelsens bestämmelser — som i fråga om valet av leverantör utgår från affärsmässiga synpunkter — innefattar garantier för att intresserade företag, större som mindre, får möjlighet att på lika villkor tävla om leveranser till offentliga myndigheter. En annan sak är att på speciella områden en viss dominans i praktiken föreligger för företag med större kapacitet och med erforderlig ekonomisk stabilitet. Detta är exempelvis ofta fallet vid större specialleveranser till försvaret. I övrigt får emellertid förutsättas att likvärdiga konkurrensmöjligheter är för handen. Det bör i detta sammanhang heller inte förglömmas att företag, som saknar tillräcklig konkurrenskraft i fråga om större leveranser, i stor utsträckning får tillfälle att uppträda som underleverantörer. Den av motionärerna efterlysta upplysningsverksamheten bör under sådana förhållanden i varje fall inte påläggas det allmänna. I den mån behov anses för handen av ökade informationer för mindre företag lär detta snarare få uppfattas som en angelägenhet för näringsutövarnas egna organisationer.

På grund av det anförda finner sig utskottet sakna anledning att tillstyrka någon åtgärd i motionernas syfte. Utskottet hemställer alltså,

att motionerna I: 455 och II: 534 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 november 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Närvarande: se under utlåtandet nr 155.

Reservationer

- 1) av fröken *Andersson*,
- 2) av herr *Ståhl*,
- 3) av herr *Eliasson* i Sundborn.